

Yüklük

Ahmet Büke, meraklı bir çocuk hüznüyle, yitip gidene, ama ruhta yaşayanı aktarmakta, onu hafızanın kozasında bekletip sonra da hayat olarak yaratmakta mahir bir öykücü.

İkindinin tozlu güneşi genzimi yakıyor. Yıkılmış kerpiç duvarlar, dipleri dut lekeleriyle dolu anlaşılmaz bir şarkı fısıldıyor. Bilmiyor, bilmek istemiyorum. İnsan bazen kaçır. Işık keskinleşiyor, havada dönen koyu sarı boncuklara bürünüyor. Kurt kafalı bir horoz resmi bir belirip bir kayboluyor. Alem iç içe halkalar. Çocukluk ağır bir demir ayakkabı. Karşıya, yüklüğün olduğu yana bakıyorum. Yüklük uçmuş. Yerinde dümdüz kireç badanalı duvar. İşte yine oldu, duvar eridi, yüklük geri geldi. İçinde kat kat yün yatak ve yorganlar. Ahşabın el işçiliği ile dansı. Hayır, hayır, böyle olmayacak.

Çocukluğunuz Anadolu kasabalarından birisinde geçmişse, yüklüğün ne manaya geldiğini derinden hissedersiniz. Sanki hayat bütün yükleriyle oradadır ve yük kelimesi bugün nice anlamını yitirmişti. Mesela, hamile kadınlar için bugün 'yüklü' demez kimse. Varlığa rahim olan beden, mekânın soyut ikliminde kendi şiirine dönüşecektir. **Ahmet Büke, meraklı bir çocuk hüznüyle, yitip gidene, ama ruhta yaşayanı aktarmakta, onu hafızanın kozasında bekletip sonra da hayat olarak yaratmakta mahir bir öykücü.** Bu bağlamda, "insan kendine de iyi gelir", yüklü öyküler diye de okunmalı.

"İncir benim kalbimi doyurur." Böylesi bir şiirsel gerçekliğe varabilmek için elbette çok duyarlı olmak yetmez, dili ne yönden işleteceğinizi de bilmek gerekir. Ege, İzmir, Ahmet Büke'nin öykülerinde kendi öykülerini bir yüklük gibi sererken en genel anlamda insani olanla aynı çizgiye çekilir. Babaanne ve Dede, geçmişin bu iki temel kaynağı, çatışan ama hayatı karşılıklı birleşen güçleriyle, yeniyeye kaynaklık ederler. Ahmet Büke, bu üç ana persondan hareketle Türkiye'nin son otuz yılını dillendirir. İnsan ve ona yapılanlar, hiç de acele etmeden, hasta kediyi tedavi ettirmek için gizlice hastaneye sokan, ama kapıdaki görevlilerin (devlet daha başka nasıl anlatılır) küçümseyip içeri almadığı bu merhamet budalası çocuk tarafından bir bir anlatılır. Yüklük onun düş gördüğü, düş yordduğu yer olmaktan çıkar,

hayatın rahmi olarak işaretlenir. İncirden kalbi doyan insan, yükü de yüklüğü de bilir.

"Gelimli gidimli dünya"

Arap Hatçam Teyze tipinin özellikle ve çok yerinde kullanıldığını söylemeliyim öyküler boyunca. O, dilin arabı, sözün ayıpsız, mahallenin tekinsizi olarak başkası olamaz. Yüklük'ten öyküsüyle başlayıp, Üstü Kalsın ile sözü bağlamak, geleneksel anlatım yöntemini güncellemek bakımından dikkate değer. İlk endişede "derhal yüklüğe sığınan" çocuk, "öyküsünde ölen" ama, öldükçe hep yaşama katına çıkan öykücü gibi, anlatının rahmine dahildir. Cemal Süreya'ya göz kırparken, Dede Korkut edasıyla, 'gelimli gidimli dünyanın' hallerine bir düğüm daha atar.

İnsanın kendisine de iyi gelebilmesi için belki en çok başkalarını ve çevresini de iyi tanınması, gözlemesi ve düşünmesi gerekir. **Gözlem, kısa ve duru gözlem her zaman başat oldu Büke'de.** Fakat bu onda salt artistik bir puan olarak kalmadı, eleştirel ironinin madenine de dönüştü. Seve seve eleştirmek, bir çaresiz çocuk avuntusu ile sevine sevine kederi dökmek, yetmez, gelip geçtiğin hayatın en temel siyasi ve insan sorunlarına dalmak kolay değil. Polisler, meczuplar, yaşlılar, muzır çocuklar, debrem demeyen kadınlar, bir yandan Hepimiz İçin Bandini öyküsünde olduğu gibi fantastik hayale, 12 Eylül'deki haliyle çarpıcı ironiye dönüşür. Belki her şey sonuçta bir alanışa çıkar. "Ama insan böyledir. Bile bile aldanmayı iyi bilir."

Evini TOKİ bloklarında ve rezidans kamplarında yitiren Türkiye en azından öykülerinin yüküyle buluşmaktan mahrum değil. Büke, yenileye yenileye, şura, cumhur önünde, en saf rüyasını gösteriyor.

Yapay ihtiraslar

Tek Meyve Portakal Değildir, toplumsal cinsiyet normları ve queer varoluş bağlamında okunduğunda, insanların birbirlerini adlandırıp sınıflandırarak aslında insan olma deneyimine nasıl yüzeysel bir bakış açısı geliştirdiklerini görüyoruz.

GÖKÇEN EZBER
gokcenezber@gmail.com

Bazı romanlar görünürde yazarın kendi hayatının yansımaları olsa da, bütün bir insanlık adına bize çok şey söylerler. Jeanette Winterson'un ilk romanı **Tek Meyve Portakal Değildir**'de yapmaya çalıştığı gibi, "insan olmaktan bir anlam çıkarmaya" çalışan romanlar, edebiyatın büyük eserleri arasına girmeye hak kazananlardır. Winterson'ın 1985 yılında, henüz yirmi altı yaşındayken yayımlanan romanı, yarı otobiyografik özelliği ile, olayları yazarın kendisine tuttuğu bir kurmaca aynadan yansıtır. Winterson'ın da dile getirdiği gibi, yazar romanda kendisini kurmaca bir karakter olarak genişletiyor ve toplum ile olan ilişkisini sorguluyor. Mitolojik, dini ve fantastik unsurları harmanlayan roman, gerçeğin ve kurmacanın geçişli sınırlarında, bir genç kızın cinselliği nedeniyle ötekileştirilip, toplumsal normları sorgulamaya başlaması ve kendini anlamlandırmaya çalışması izleği üzerinden geliyor.

Tek Meyve Portakal Değildir, son derece dindar ve tutucu bir kadın tarafından evlat edinilen ve misyoner olarak yetiştirilen Jeanette'in öyküsüdür. Hayatında dinden başka bir dayanağı olmayan anne, evlatlık kızıyla birlikte kilisede çok etkindir. Jeanette de annesinin yanında küçük yaşlardan başlayarak İncil'i ve dini anlatıları öğrenmiştir. Yazarın bu ilk romanı da, Tekvin'den başlayarak İncil'in farklı bölümleri olarak kurgulanmıştır. Jeanette'in öyküsü, içine doğduğu bu son derece tutucu, dindar ve baskıcı ortamda kendini bulması ve kendi olma çabası doğrultusunda bu ortamdaki çıkışı ve kendi duyguları peşinden gitmesini anlatıyor. Roman, en güçlü toplumsal kurgulardan biri olan din kurumunun, körü körüne bir bağnazlıkla yorumlandığında, birey üzerinde nasıl dışlayıcı ve ötekileştirici bir güce dönüşebileceğini gösteriyor.

Jeanette, 'Tekvin' adını taşıyan romanının ilk bölümünde, çocukluk yıllarını anlatırken, içinde yaşadığı toplumun bireyleri nasıl ötekileştirip dışladığını deneyimler. Yaşadıkları yere yakın boş bir arazideki panayır alanında yaşayan çingeneler için, annesi 'zinacılar' tanımını kullanır. Benzer biçimde, Jeanette'in sohbetlerinden hoşlandığı ve ara sıra kendisine şeker armağan eden, gazete ve dergi dükkanını işleten ve çift olarak yaşayan iki kadın da, annesinin gözünde 'gayri

tabii ihtiraslar'ın kurbanıdır. Küçük Jeanette bu etiketeri ve dışlayıcı tutumların nedenlerini anlamasa da, söz konusu iki kadının hiç evlenmemiş olması ve buna dayanarak yaptığı çıkarımlar, toplumsal ve dinsel normların küçük bir çocuk olarak kafasında yer etmeye başlamasına neden olur.

Jeanette içinde büyüdüğü tutucu Proteston cemaat içinde İncil'i çok iyi bilmesi ve etkileyici vaazlar vermesi nedeni ile sevilen bir çocuk ve genç kızdır. Fakat cinsel olarak erkeklerle değil, kadınlarla ilgilendiği anlaşılacağına, annesinin ve toplumun onun hakkındaki kurguları ve beklentileri de yıkılır. Ötekileştirmenin yüzü bu defa Jeanette'e döner. Jeanette için toplumu temsil eden annesi, Kilise ve rahip, sonunda onun evden ayrılması gerektiğini söyler. Jeanette bunu soğukkanlılıkla karşılar. Gidecek bir yeri olmamasına karşın, bu krizi bir biçimde atlatır. Farklı işlerde çalışarak hayatta kalır. Tüm bunları yaparken, kendisini yargılayan bu güçler karşısındaki dik duruşunu da korur.

Tek Meyve Portakal Değildir, bireylerin farklılıkları nedeniyle nasıl ötekileştirildiklerini, bireysel ve ayrıntılı bir çözümleme olarak, gerçeğin ve kurmacanın ortak ekseninde irdeliyor. Jeanette'in deneyimi, toplumsal cinsiyet normları ve queer varoluş bağlamında okunduğunda, insanların birbirlerini adlandırıp sınıflandırarak aslında insan olma deneyimine nasıl yüzeysel bir bakış açısı geliştirdiklerini görüyoruz. Jeanette'in roman boyunca, ilgisi kadınlara yönelik olsa da, kendi cinsel durumunu "lezbiyenlik" olarak tanımlamaması da önemlidir. Üzerinde durulması gereken, bir insanın diğerine duyduğu sevgidir. Bunun belli cinsel rollere ve tanımlara indirgenmesi, günün sonunda "süreklili" ve akışkan olan insan olma durumunu ve insanın cinselliğini dar kalıplara sokacaktır.

Tek Meyve Portakal Değildir, toplumun ve normların içine doğan bireyin, kendi duyguları, düşünceleri ve sevgilerinin peşinden gidip, her türlü ötekileştirme karşısında bile nasıl kendisi olabileceğini anlatıyor.

TEK MEYVE
PORTAKAL
DEĞİLDİR

Jeanette Winterson
Çeviren: Sevin Okyay
Sel Yayıncılık, 2015
215 sayfa, 16 TL.